

מכתלי בית הדין

תשובות אקטואליות
בענייני חושן משפט

גיליון קמ"ח, תש"פ

משולחנו של הגאון
רבי מנחם מנדל
פומרנץ שליט"א
ריש מתיבתא 'עוז והדר'

בצוק העתים: וירוס הקורונה והשלכותיו - א

מ

דאשא ידעה שאין לה ברירה, אבל יהודיה פיקחת שכמותה לא תתן לשום דבר "לקרות". אין מקרים בעולמנו הקטן. פשוט אין.

היא מסכימה להכניס 'צרתה לביתה', אך תנאי אחד לה: שמעון ואשתו ובתם האחרונה שעדיין לא נישאה ולמדה בסמינר בירושלים, יעלו ארצה ויעברו לגור עמה בצוותא. כך לא תהיה דירתה ל'דירת השותפין' עם העובדת הזרה, והאווירה הכללית בבית תישאר כמו שהיא אוהבת.

ר' שמעון שידע שאין לו סיבה ממש טובה להתנגד, שאשתו רוצה מזה זמן לעלות לארץ ישראל ועבודתה שמתבצעת מהבית מאפשרת את ה'עלייה' בקלות יחסית, נתן את הסכמתו במקום. וניצל את הימים שנותרו לו עד למועד חזרתו לקנדה, כדי לפנות למתווכים בירושלים על מנת למצוא דירה שתתאים לצרכי 'המשפחה המורחבת', לקראת עלייתו ארצה.

בעזרת ה' עד פסח, תשב כל המשפחה בירושלים, ואם יתן ה' - בירושלים הבנויה.

אלא שעוד לפני פורים היה ברור לכולם שהתוכניות משתנות.

עובדת זרה לא נמצאה, ובני המשפחה נאלצו לשכור בינתיים במיטב כספם עובדת מקומית, ועובדות חרדיות מתאימות היו מועטות ושכרן גבוה בהתאם. הם שכרו את העובדת בשלב ראשון לחודש שבין כ"ב אדר ועד כ"ב ניסן כדי 'לכסות' גם את פסח. העובדת ביטלה את כל עבודות הניקיון שהוזמנו אצלה לקראת הפסח והודיעה לבני המשפחה שהיא נכונה ומזומנה לעבודה.

ר' שמעון ובניו מצאו דירה רחבת ידיים עבורם באחת השכונות החרדיות במרכז ירושלים, וחווה שכירות שנחתם, קבע את תקופת השכירות הראשונה מראש חודש ניסן ועד חג השבועות, לדרישת המשכיר שטען שבחודשים אלו הוא משכיר את הדירה במחירים גבוהים בשל הביקוש הרב לדירות באזור זה בתקופת הפסח.

...

עכשיו כבר אפשר לנשום לרווחה. אבל ימים קשים עברו על

שפחת ורשובסקי עמדה בפני החלטות קשות. המשפחה הברוכה והמפוזרת על פני קצוי ארץ, הייתה ידועה בקשריה החמים ובאחדותה, למרות האוקיינוס והים שהפרידו בין שלוחות המשפחה בארץ ישראל, אנגליה וקנדה. והפעם על הפרק, מצבה של אם המשפחה, זו שעלתה מ'שם' והקימה דור ודורות לתפארת בעשר אצבעותיה. היא וה'תהילים' שקנתה עוד במחנה העקורים באיטליה.

דאשא ורשובסקי הייתה קשישה פיקחת, ועיקר גאוותה הייתה כמובן על זרע ברך ד' שזכתה להביא לעולם, כולם יראי שמים וישרי דרך ורובם תלמידי חכמים ואנשי חסד. המשפחתיות שהיא ובעלה המנוח ז"ל טיפחו בדי עמל במשך השנים הוכיחה את עצמה, והמרחק הגאוגרפי כמו לא הורגש כאשר היה מדובר בשמחות משפחתיות ובמועדים וזמנים. ומרגלא בפומה דדאשא: "גם אם אצטרך לשבת לבד בחושך, נשב יחד כל הוורשובסקים לבד בחושך...".

והנה הגיעה עת מבחן. כבר זמן מה שאם המשפחה נזקקה לסיוע קרוב, הנכדים והנכדות שבארץ ישראל נרתמו לתורנות קבועה, ועשו ככל הניתן. אבל בחנוכה האחרון מעדה דאשא בביתה, שברה כמה עצמות, וכמעט שסיכנה בעצמה חלילה.

בני המשפחה התייעצו מבלי לשתף את אמם, שקלו וטרו, הפכו והפכו ולא מצאו למצב יפה אלא עובדת זרה, בעלת הכשרה מתאימה וכח פיזי מתאים, שתוכל לסעוד את האם היקרה כל כך. כמובן שהדבר לא יביא להפחתת הקירוב המשפחתי והביקורים. אדרבה, יקל על כולם לבוא ולבקר. חלק גדול מהעול הטכני ירד מכתפיהם, והדבר יפנה מקום לנשיאת עול רוחנית, לשבת עם הסבתא, להקשיב לבקשותיה, ולהנות מחכמתה הרבה, מעוצמת אמונת אומן ויראת השמים הטהורה שלה.

הבן הגדול, ר' שמעון, הגיע במיוחד מקנדה כדי "להציע" לאמו הקשישה את ההצעה שלכולם היה ברור שאין מנוס ממנה.

שתיקה כבדה נפלה בחדר עם תום הצגת הדברים.

משפחת ורשובסקי מאז ועד עתה.

דאשא ורשובסקי הקשישה התגלתה כחולת קורונה מיד לאחר הפורים, היא אושפזה, מצבה התדרדר, ורק לאחר חג הפסח החל להשתפר עד שחרורה המלא בערב ל"ג בעומר לשמחת כל המשפחה.

ר' שמעון ורשובסקי ומשפחתו עדיין בקנדה. הכניסה לישראל ולמדינות רבות בעולם נאסרה לתושבי חוץ בשל התפרצות נגיף הקורונה, וכבר בפורים היה ברור לבני המשפחה שלא יוכלו ליהנות מן הדירה ששכרו. לזכותו של המשכיר ייאמר כי הוא ניסה למצוא שוכר חלופי, אך עיקר הביקוש באזור זה וברמת המחירים הזו היה של תושבי חו"ל הבאים לעשות את החגים בארץ ישראל, ולא נבדלו אלה מר' שמעון, כולם נשארו בארצות הגולה.

אך חלף עבר חג המצות, ניגש ר' אלימלך ורשובסקי, האח השני וזה שטיפל בשכירת הדירה עבור אחיו ואמו ובשכירת העוזרת לאמו, אל בית ההוראה ושאלתו בפיו:

העוזרת רוצה את שכרה, למרות שכאשר הייתה אמורה להיכנס ולהתחיל בעבודה הייתה הגב' ורשובסקי כבר מאושפזת בבית החולים וזכתה לסייעוד צמוד של עובדי ורופאי בית החולים ושוב לא נצרכה העוזרת להגיע לביתה. היא לא ידעה לחשב כמה הפסידה מאובדן עבודת הניקיון שביטלה, היא התקשרה לכמה מהם אך נענתה שמאחר שכל המשק בשביתה והילדים בבית, אין הם חושבים עוד על שכירת עוזרת לניקיונות הפסח וכבר יסתדרו לבד. אך אחת היא לה: היא נשכרה לעבודה, ומבחינתה עמדה בהסכם והייתה מוכנה לעבודה. האם מגיע לה שכרה למרות שבפועל לא עבדה?

לא זו אף זו: האם צריכים לשלם דמי שכירות על הדירה ששכרו ועמדה ריקה? נזק לא נגרם למשכיר, שהרי בין כה וכה לא יכול היה להשכיר את הדירה בתקופת הקורונה לאחרים, כפי שחזה במו עיניו כשניסה לעשות זאת. אך הוא יטען כמובן: שכרתם את הדירה ועליכם לשלם, הקורונה במקרה הזה היא כאב הראש שלכם ולא שלי.

עיקרי הנושא בהלכה

מאמר זה הוא מאמר ראשון בסדרה שתעסוק בנושא זה של ביטולים בעקבות התפרצות נגיף הקורונה. מאחר שהנושא רחב, נתמקד תחילה בהבדל שבין אונס שניתן היה להעלותו על הדעת ובין אונס שאינו שכיח כלל. אך חשוב לשים לב כי לא נידון כאן עדיין היבט נוסף, והוא: ההתייחסות בבתי הדין להתפרצות נגיף הקורונה כאל 'מכת מדינה'. נקודה זו תתברר בצורה טובה יותר בהמשך סדרת המאמרים.

שכר פועל אך העסקתו נמנעה

אחד המקורות הראשונים שבהם נעסוק כדי להקיף את עיקרי הנושא של 'ביטולים בשל אילוצי המקום והשעה', הוא המקרה של שכירת פועלים שלא באה לידי העסקתם בפועל. השוכר את חברו לעבוד בשירותו, אך בעקבות אונס שאירע, אין הפועל יכול לבוא לעבוד או אין ביכולתו לעבוד בכל מקום,

או שנמנע מכולם לגשת אל המקום שבו הייתה העבודה אמורה להתבצע, או שמזמין העבודה לא הצליח בשל האונס להשיג את הסחורה או הכלים שבהם הייתה אמורה העבודה להתבצע, ובשל כך לא ניתן לבצע את העבודה.

נפסק להלכה (סימן שלד סעיף א) שבמצב שבו אי-הוודאות בעת שכירת הפועל הייתה זהה בין המעסיק לפועל, דהיינו ששניהם היו אמורים להביא בחשבון את אפשרות האונס או ששניהם לא היו אמורים להביא אותה בחשבון, אין עילה לתבוע מהמעסיק לשלם את שכר הפועל למרות שהעבודה לא התבצעה, והפועל מפסיד את שכרו.

טעם הדין מאחר והפועל מבקש לבטח עצמו שהוא ייטול שכר בכל אופן גם אם לבסוף לא יוכל לעבוד מחמת אונס, עליו מוטל להתנות. וביאר הרא"ש (ב"מ פרק ו סימן ג) דכיון שהפועל 'מוציא' מבעה"ב עליו מוטל להתנות כדי לחייב. וכתב בביאור הגר"א (סימן שלד ס"ק ה) דמכאן שאם בעה"ב משלם לו מראש על בעה"ב להתנות כדי להיפטר. אך כתב כי במרדכי (ב"מ סימן שמד) כתב הטעם בסתמא שעל הפועלים מוטל להתנות, ומשמע שאפילו כאשר הם מוחזקים. [בשו"ת שבות יעקב (הו"ד בפת"ש סימן שי ס"ק א) כתב שלשיטת הרא"ש תפיסה מועילה, אך בערוך השולחן (סימן שלד, א) כתב שלא מועיל תפיסה אפילו להרא"ש. ראה עוד במחנה אפשרים (שכירות סימן ח) שהביא בשם מהר"ם לחלק בין אונס שכיח לאונס דלא שכיח. אך סתימת הפוסקים הוא דמאחר שהפועל לא התנה במפורש שיקבל שכרו גם במצב של אונס, ידו על התחתונה שהרי הוא המוציא].

במקום שבו אי-הוודאות לגבי אפשרות מקרי האונס לא הייתה זהה, הצד שהיה אמור לדעת על קיומה של אפשרות זו, מפסיד. ברוב המקרים, מדובר במעסיק שמכיר היטב את המקום שבו הוא מתעתד להעסיק את הפועל ואת אופי העבודה, טוב יותר מהפועל עצמו.

באונס שאינו שכיח כלל

נבהיר, כי אף שמצאנו בין הראשונים שיטה (שו"ת מהר"ם ד' פראג סימן צ) שכאשר אירע אונס שאינו שכיח כלל, מפסיד המעסיק ועליו לשלם את שכר הפועל. שכתב לגבי שוחט ובודק שנשכר לעבודה והקצבים לא איפשרו לו לעשות את מלאכתו ולבודק, שבמקרה שאי אפשר היה להעלות על הדעת שיקפידו עליו הקצבים וימנעו אותו מלעבוד, נחשב הדבר לאונס גמור והשו"ב אינו מפסיד את שכרו. ודבריו הובאו במחנה אפרים (הלכות שכירות סימן ח) שהוסיף שהבית יוסף (סימן שלג) הביא דבריו.

אך כתב במנחת פתים (סימן שלד) שמסתימת הפוסקים לא משמע כן. ומאחר שהלכה זו לא הוזכרה בשולחן ערוך, נראה שבתי הדין לא יקבלו טענת 'קים לי' כשיטה זו, ולא יחייבו את המעסיק לשלם את השכר על עבודה שלא בוצעה, גם אם יאמצו את העמדה שלפיה האונס שעליו אנחנו דנים הוא דבר שלא היה ניתן להעלותו על הדעת ומוגדר כאונס גמור.

ביטול שכירות בתים כשנאנס ולא השתמש

כאשר אדם שכר מחברו בית, עשויה להתעורר לעתים שאלה

הש"ך, ומהם שו"ת צמח צדק (לובאוויטש, סימן מה) שכתב שהעיקר בראשונים ששכירות ליומא ממכר. וכן היא דעת המנחת פתים (שו"ת סימן כא - לחו"מ סימן שלד). הש"ך לשיטתו מוסיף ומציין שמכל מקום, אם שילמו את השכירות מראש על פני כל התקופה, באופן כזה אין חיוב על המשכיר להחזיר את דמי השכירות שנתקבלו בגין התקופה שלאחר האונס, וסיבת הדבר היא שיש לומר שכאשר נתן לו מראש את כל שכרו נתרצה בכך שהממון יהיה שלו אפילו במקרה שיארע אונס. אולם יש לו להחזיר את ההפרש אותו מוכן אדם להפסיד כדי שהבית יעמוד פנוי, כמו שמצינו בדינו של פועל בטל שאין צורך לשלם לו כמו שעבד.

כשהאונס נובע מקריסת הבית וכדומה

לעתים סיבת אי-מימוש החוזה, אינה תלויה בתנאים סביבתיים הנוגעים אל השוכר, כמו במקרה שמת הדייר, או שנמנע ממנו מסיבות שונות להגיע אל העיר שבה הבית. אלא נעוצה בגוף הדבר המושכר, וכגון שהבית קרס או חרב חלקית ואינו ראוי עוד למגורים.

במקרים כאלו יש לבחון אם נפל פגם בעיקר המקח. בשולחן ערוך (סימן שיב סעיף יז) נפסק שאם בחוזה השכירות דובר כפי המצוי על בית מסוים, הרי השכירות מוגבלת לאותו בית, ולכן - מחד - אין חובה על המשכיר להעמיד לשוכר בית חלופי, ומאידך עליו להחזיר לשוכר את דמי השכירות שגבה עבור יתרת התקופה עד לתום זמן השכירות.

נמצא שהשכירות חלה כדת. אלא שאינה יכולה לחול על התקופה שבה לא היה בית, ולאור זאת כתב הסמ"ע (שם ס"ק לא) שגם אם השוכר עדיין לא שילם כלל, הוא חייב לשלם על התקופה הראשונה של השכירות, זו שעד קריסת הבית, מאחר שלא נפל פגם בעיקר המקח, אלא שאי אפשר לחייבו על שאר התקופה.

אך לאור מה שלמדנו שהשכירות הרי היא כקנין לזמן, מתבקשת השאלה, שאם לא נפל פגם בעיקר המקח, נמצא שהשוכר קנה את הבית לכל זמן השכירות, ואם כן מדוע שלא נחייב אותו לשלם את דמי השכירות על כל התקופה, שהרי הבית שנמכר לו, לזמן, קרס ונפל. מדוע על המשכיר לספוג נזק זה?

ובאמת לפי גרסת הסמ"ע (שם ס"ק לד) בדברי הרמ"א מבואר שיש חולקים על דין השולחן ערוך וסוברים שצריך השוכר לשלם את מלוא דמי השכירות, על כל תקופת השכירות כולל החלק שלאחר קריסת הבית.

פירש הנתיבות (ס"ק יג) את מחלוקתם, שנחלקו באותה מחלוקת שהבאנו, שאם דנים את השכירות בדומה לשכירות פועלים, עליו לשלם רק על השכירות שקיבל, דהיינו על הזמן שגר בדירה, ולא על יתר הזמן, כפי שאינו משלם על מה שלא עבדו הפועלים. אך אם אנו אומרים ששכירות היא ממכר לזמן, צריכים לשלם את מלוא דמי השכירות, וכשם שמשלמים על הזמן שמת הדייר, משלמים גם על הזמן שהדירה הייתה חרבה, שכן חרבה ברשות השוכר.

וכתב בשם המחנה אפרים שכאשר המשכיר מתנה לשלם מראש עבור כל תקופת השכירות, הרי שהשכירות היא כמכירה ולא רק כתשלום עבור ההנאה מהדבר הנשכר, ולכן לכולי עלמא שכירות כזו היא כמקח היא כמקח שכל אונס שיארע אח"כ הוא בחלקו ובמזלו של השוכר.

דומה לשאלה שבה עסקנו לגבי פועלים. אף לשאלה זו שני פנים: מקרים שבהם האונס מונע מהשוכר להגיע לדירה או להשתמש בה, כמו במקרה של משפחת ורשובסקי הקנדית, ומקרים בהם האונס הוציא את הדירה עצמה מכלל שימוש ואינה עומדת למגורים כלל בתקופת השכירות.

למשל, כאשר אדם שכר דירה עבור דודו הערירי, או שהדוד עצמו שכר את הדירה, ונפטר ל"ע בתוך תקופת השכירות, האם יכול בעל הדירה להתעקש ולקיים את חוזה השכירות. ההסדר הזה נוח לו מאד, שכן אז יקבל דמי שכירות כשבפועל לא ישתמש איש בנכס, זה יפטור אותו מהתרוצצויות עם מתווכים כדי למצוא שוכר, אך האם יש קיום לעסקה כזו?

הרמ"א עוסק בשאלה זו בתוך הנידון המקביל בהלכות שכירות פועלים (סי' שלד סעיף א) והשיטה הראשונה שהציג בנושא זה היא דעת המרדכי (בפרק השוכר את האומנין) שאין צריכים לשלם את דמי השכירות לבעל הדירה במקרה כזה. וטעם הדבר הוא משום שבמקרה של השכרת דירה, בעל הדירה תופס את מקומו של הפועל שהציע את שירותיו להשכרה, ומאחר שמוות של הדייר הוא מקרה אונס שיכול לבוא, היה עליו להתנות שירצה את שכרו גם במקרה כזה, ומשלא התנה ידו על התחנתו ומפסיד את שכרו כפי הדין בפועל במקרה דומה.

ומנגד, שיטת התוספות והרשב"א המובאת בבית יוסף (סימן שיב) שחייבים לשלם את מלוא דמי השכירות על כל התקופה שבהסכם.

טעמם בפשטות, משום ש"שכירות ליומא ממכר הוא", ההתייחסות לשכירות בתים אינה כאל שכירת שירותים ופעולות מן הפועל, אלא סוג של מכירה, אך כזו שזמנה מוגבל. ולכן, כשם שאם אדם דירה בהון תועפות כדי לגור ליד ילדיו, ואחרי שעשה את הקנין אירע אונס שמונע ממנו לדור באזור זה, או שמת ל"ע, לא ניתן לבטל את העסקה ולטעון שמחמת האונס היא נחשבת למקח טעות. כך הוא הדין גם לגבי שכירות, מרגע חתימת החוזה ועשיית הקנין, קנה השוכר את זכויות השימוש בנכס לכל התקופה המדוברת, ונתחייב במלוא דמי השכירות.

הש"ך (שם ס"ק ב) הכריע לדינא כדברי המרדכי שכל עוד שלא שילמו את המשך השכירות, אין על היררשים חיוב לשלם, והעיר על שיטת התוספות והרשב"א שאין בטעם האמור כדי להסביר את שיטתם, שהרי גם במכירה גמורה, אם היה על המוכר להתנות תנאי כלשהו ולא התנה, ודאי שהמכר היה מתבטל. ואם כן, מאחר שכפי האמור לעיל, המשכיר עומד כאן בהגדרה של 'פועל', הרי שעליו היה להתנות מראש כיצד ינהגו במקרי אונס כאלו, ומכיון שלא התנה היינו מבטלים את המקח.

הש"ך מעיר עוד ששיטת התוספות (בבא מציעא נו: ד"ה שכירות) ועוד פוסקים (תרומת הדשן סימן שיה, שו"ת מהרש"ל סימן מג) שהכלל של שכירות ליומא ממכר היא, תקף דוקא לגבי אונאה, להורות לנו שיש דיני אונאה בשכירות, משום שהשכירות נחשבת 'ממכר' לזמן, אבל לא לגבי שאר דברים. ויתרה מזאת, אפילו אם 'שכירות ליומא ממכר הוא' לכל דבר ועניין, מכל מקום יש לומר שההגדרה היא לגבי כל יום ויום בפני עצמו ולא שיש כאן מכירה סגורה על פני כל התקופה. אמנם אחרונים רבים דחו את הכרעת

את בני המשפחה לשלם לעוזרת את שכרה על המלאכה שבפועל לא ביצעה. ועוד שבעבודה של עזרה סיעודית מצויים הרבה אונסים ועל הפועל להתנות.

• דירה שהושכרה אך לא יכלו להשתמש בה מחמת נזק בגוף הדירה, נחלקו הפוסקים אם השוכר חייב לשלם על כל תקופת השכירות. ולכן - אם לא שילם עדיין את שכר הדירה אין להוציא ממנו. אך אם המשכיר התנה לשלם מראש השכירות היא כמכירה לזמן, באופן כזה שאכן שילם לו מראש, הנזק 'נופל' על השוכר.

• דירה שהושכרה ולא יכל השוכר להשתמש בה בשל אונס שנגרם לו עצמו שלא להגיע למקום הדירה, נחלקו הראשונים אם חייב השוכר לשלם למרות זאת. והכרעת הש"ך כשיטת המרדכי שאינו חייב לשלם. ולכן יהיו פטורים בני המשפחה מלשלם את שכר הדירה במקרה שנאנסו מלהשתמש בה. אמנם באופן שהמשכיר הוא מוחזק, יכול לטעון 'קים לי' כהצמח צדק והמנחת פתים שדחו את הכרעת הש"ך.

• יש להוסיף שכל זה דווקא לגבי השכרת הדירה עליה נחתם חוזה המהווה קנין שמחיל את השכירות. אך לגבי העוזרת שנעשה רק סיכום בעל פה ובין כה וכה האח יכול לחזור בו, כיון שהאח היה אנוס בדבר לא שייך לחייב אפילו אילו הפסידה עבודה מחמת הביטול.

• כל האמור במאמר זה מתייחס לשאלות העקרוניות של פועל שלא עבד ודירה שכורה שלא הייתה בשימוש בסיבות של אונס. אלא שבמקרה הנדון יש היבט נוסף של 'מכת מדינה' שלא עסקנו בו במסגרת מאמר זה לצורך הבהרת הנושאים שנדונו בו, ולמעשה במצב של 'מכת מדינה', אם עוד בטעם החלה תקופת השכירות התברר שהשוכר

לא יוכל לשכור את המקום מחמת המכת מדינה, יש מהפוסקים הסוברים שאפילו אם כבר שילמו דמי השכירות, יצטרך המשכיר להחזיר. עניין זה יתברר בעז"ה בשני המאמרים הבאים, שם גם נעמוד על החילוק בין שכירות אולם או מוצר שמפאת מצב החירום לא ניתן להעמיד את הדבר המושכר לשימוש השוכר, לבין שכירות דירה או כל דבר אחר שמצב החירום לא מונע מהמשכיר את האפשרות להעמיד בפני השוכר את המושכר.

אמנם במנחת פתים תמה על משמעות דברי הנתיבות שבאופן כזה שהתנה לשלם לו מראש, אפילו אם עדיין לא שילם יהיה חייב לשלם, שאינו יודע מהיכן הוציא דין זה מהמחנה אפרים, שם לא כתוב אלא באופן שכבר הקדים לו שכרו. שמאחר שהקדים את התשלום נראה שנתכוון לשלם כבר מעתה גם עבור הסוף, ולכן אם ארע אונס בספינה וכדומה, הזנק נעשה בשלו וברשותו.

ונראה שדעת הנתיבות הייתה שתשלום מראש אינו מורה מספיק על מהות העסקה, שאפשר שהיה נח יותר לשוכר מאיזה טעם שהוא לשלם מראש, אך תנאי מפורש מצידו של המשכיר מגדירה את מהות העסקה. ולכן הוא העמיד דווקא בהתנה מפורש.

ומכאן נראה לכאורה מסברא דמאחר שהמשכיר התנה כן מתחילה, ובזה הוא הגדיר את מהות העסקה כמכירה ליומא, לכן גם במקרה שלא התבצע תשלום מראש, כגון שהוא שלם בצ'ק שחזר, או במעות והם אינם יוצאים בהוצאה, אין זה משנה את מהות העסקה.

אכן אם המשכיר לא עמד בפועל על דרישתו לקבל שכר מראש, והסכים בסוף להשכיר אפילו שהתשלום לא שולם, הרי זה מורה שמהות העסקה לא הייתה כמכירה ליומא, אלא ככל השכרה רגילה אחרת שהיא מתחילה ועד סוף.

לפי זה גם לשיטת הנתיבות ההתנאה מראש באה להוסיף סייג נוסף על התשלום, שיש צורך גם להתנות מראש, אבל אם לא שילם מראש לא יוכל לתבוע את השכר.

ולסיכום: עיקר הנקודה אינו מצד תפיסה מחמת הספק, אלא שתשלום מראש מגדיר את המהות העסקה באופן שונה. אלא שבעוד שבמחנה אפרים דן בתשלום מצידו של השוכר, בנתיבות הצריך תביעה והתנייה של המשכיר, ובאופן שלמעשה לא שולם זה מוכיח על חזרה של המשכיר מתנאו וממילא אין כאן מכירה ליומא.

וזה דבר המשפט

• פועל שנשכר למלאכה ואירע אונס שגרם לכך שלא יוכל לעבוד בפועל, והאונס היה כזה שיכל לעלות מראש על דעת המעסיק ועל דעת הפועל, או אונס שלא יכלו לעלות על דעתם מראש. הפועלים מפסידים שעליהם היה מוטל להתנות. ובשני דינים אלו אין חילוק אם האונס ארע לפועל שחלה, או שהאונס ארע לבעה"ב ששדהו לקתה.

• אף שיש מן הראשונים שכתב שבמקרה של אונס גמור אין הפועל מפסיד את שכרו, ואף אם נאמר שאונס הקורונה ואשפוז המוטפלת היה אונס גמור, לא תתקבל בבתי הדין טענת 'קים לי' כשיטה זו שלא נפסקה להלכה. ולכן אין לחייב

מודעה רבה לאודייטא

ניתן להשיג את הספר 'מכתלי ביה"ד' כרכים א' וב',

ובו עשרות פסקי דין נבחרים מהתוך המהדור בדיני ממונות הלכה למועשה.

מוגשים בשפה ברורה השווה לכל נפש.

בטל': 1800-22-55-66

